

Niet langer uitsluitend naar onszelf kijken

Martin Stokhof, hoogleraar taalfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam, was van 2004 tot 2009 voorzitter van het Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen. Zijn voorzitterschap, dat in september afloopt, is sterk verbonden geweest met de successen van HERA. Vijf jaar heeft hij het Gebiedsbestuur geleid met passie voor vernieuwing in de geesteswetenschappen.

bij ontwikkelingen uit de informatica of de cognitiewetenschappen. Allerlei verschijnselen die traditioneel uit de geesteswetenschappen komen, denk aan taalkunde bijvoorbeeld, kunnen nu op een hele andere manier worden bestudeerd. Daar moeten de geesteswetenschappen op inspelen, anders lopen ze de kans dat anderen de agenda gaan bepalen. Voor filosofie geldt dat ook. De interessante ontwikkelingen bevinden zich op het snijvlak met andere wetenschapsdisciplines, met maatschappelijke ontwikkelingen of met kunst, bijvoorbeeld. Die filosofie die zich uitsluitend op zichzelf richt, daar gebeuren de minst spannende dingen.

Gemeenschappelijk doel

Geregeld werd mij gevraagd 'is dat niet heel erg veel werk?' Ja, het is veel werk, maar het is ook heel erg leuk werk. Je ontmoet mensen met verschillende achtergronden, uit andere maatschappelijke en culturele omgevingen en uit andere disciplines. Wat mij het meeste opvalt is hoe goed die toch blijken te kunnen samenwerken, ook waar ze het niet met elkaar eens zijn. Ze hebben over het algemeen een gemeenschappelijk doel. Voordat ik in het gebiedsbestuur kwam zat ik in de commissie voor de Open Competitie. Ik ben daar sceptisch aan begonnen, maar ik zag dat het werkt; mensen kunnen daadwerkelijk tot goed gefundeerde oordelen komen en zijn over het algemeen bereid om hun eigen specifieke achtergrond in perspectief te zien.

Niet uitsluitend naar onszelf kijken

Ik heb een aantal dingen zien gebeuren de afgelopen jaren. Het is steeds duidelijker geworden dat de geesteswetenschappen het zich niet langer kunnen veroorloven om uitsluitend naar zichzelf te kijken. 'Wij zijn klein, wij zijn speciaal, de wereld begrijpt ons niet en laat ons nou maar met rust', die houding vormt een bedreiging. De samenleving is op langere termijn niet meer bereid disciplines te ondersteunen die zich op die manier opstellen. Je ziet gelukkig steeds meer interdisciplinair en maatschappelijk gericht onderzoek. Dat komt voor een deel omdat de omgeving dat van ons vraagt, maar het is ook een intern gemotiveerde ontwikkeling en dat vind ik heel positief.

Op het snijvlak wordt het interessant

Een grote uitdaging vormt de aansluiting van de geesteswetenschappen bij nieuwe technieken en methodologie, bijvoorbeeld

Samenwerking geen samenvoeging

Bij die aansluiting moeten de geesteswetenschappen niet hun eigen specifieke inbreng vergeten. In discussies binnen NWO over het samenvoegen van gebieden hebben wij altijd gezegd: samenwerking is prima en moet worden bevorderd. Samenvoeging veronachtzaamt dat er fundamentele methodologische verschillen zijn. Het dominante beeld van wetenschap is, zeker voor mensen die daar niet in zitten, de kwantitatieve experimentele benadering. Alles wat zich van een andere methodologie bedient heeft het meestal moeilijker. Dat betekent niet dat je samenwerking uit de weg moet gaan, integendeel. Men moet zich ervan bewust zijn dat er ook andere manieren zijn om naar dezelfde werkelijkheid te kijken.

De nuttigheidsvraag stellen

Nog een uitdaging is het duidelijk maken dat de geesteswetenschappen een belangrijke bijdrage leveren voor concrete toepassingen en aan maatschappelijke ontwikkelingen en discussies. Je kunt er, terecht, van uit gaan dat dat nut er is, maar dat moeten we ook zichtbaar maken. Een volgende stap zou zijn om het mee te nemen in de manier waarop je onderzoek doet. Ik ben niet van mening dat al het onderzoek direct maatschappelijk nut zou moeten hebben maar wel dat het zinvol is om je die vraag te stellen. Ik vermoed dat het antwoord in veel meer gevallen positief zal zijn dan mensen zich nu realiseren, nu die vraag niet systematisch aan de orde is. Als het een normale gang van zaken is om jezelf die vraag te stellen dan wordt het ook duidelijker en makkelijker om dat naar buiten toe uit te dragen.

Europese samenwerking

Bij het Standing Committee for the Humanities van de ESF viel mij op dat de manier waarop wij hier in Nederland en West-Europa tegen wetenschapsbeleid en –financiering aankijken, maar één zienswijze is. Er zijn landen waarin de ontwikkelingen en het denken daarover tientallen jaren heeft stilgestaan. Daarom is het nuttig om die mensen periodiek bij elkaar te zetten om over allerlei dingen te praten en van elkaar te leren. Dat handel je niet af door een rapportje te laten produceren. HERA is het tegenovergestelde. Dat ontstond uit vertegenwoordigers van organisaties die zich goed konden vinden in een bepaalde manier van werken. Een efficiënt werkend gezelschap. HERA heeft laten zien dat de geesteswetenschappen zich op Europees niveau prima kunnen organiseren, en dat het idee dat het toch voornamelijk op de eigen taal, cultuur en geschiedenis gerichte disciplines zijn in feite niet klopt. Die *common pot* financiering van twee joint research programmes, dat is tamelijk uniek. Daar kunnen we met tevredenheid op terugkijken.

Een getrappt proces

Bij onderzoeksfinanciering op Europees niveau moet je ervoor zorgen dat onderzoekers daar aan mee kunnen doen vanuit een goede uitgangspositie, om de concurrentie met andere onderzoekers aan te kunnen gaan. Ik zie het als een getrappt proces. De maatregelen die noodzakelijk zijn om mensen in die positie te brengen kun je beter op nationaal niveau nemen. Nederlandse onderzoekers doen het relatief erg goed in Europese competities. Een van de redenen daarvoor is dat we al jaren de vernieuwingsimpuls hebben waarin onderzoekers op persoonlijke titel projecten moeten definiëren en met elkaar concurreren. Dat is een goede voorbereiding op die Europese competities. Op dezelfde manier zou op nationaal niveau meer aandacht moeten worden besteed aan maatschappelijk relevant onderzoek. Uiteindelijk liggen in Europa financieel gezien de beste kansen, kansen die in de toekomst steeds belangrijker worden.

Martin Stokhof wordt opgevolgd door prof. dr. Ineke Sluiter (UL). Tijdens haar sabbatical neemt prof. dr. Gillis Dorleijn (RUG) het voorzitterschap waar.